

Els refugis de la cultura

Un dia de tardor de 1925, l'Antoni Nicolau i l'Antoni Bages, socis de l'Associació d'Alumnes Obres de l'Escola Industrial, acabaven de pintar l'escut de l'entitat al frontal del dipòsit d'aigua que presidia el seu camp d'esports. Als *Alumnos* els agradava el futbol; però, sobretot, els agradava formar part d'una entitat que tenia per objectiu fer arribar la cultura a les classes menys afavorides. Divulgació cultural, perfeccionament obrer i esport, convertiren el “Cultura Popular” primer, i el “Cultura Integral” després, en els seus principis de capçalera. Era temps de dictadura, de precarietats i de moltes misèries morals i materials, però també era temps de creativitat i d'iniciatives culturals. N'és exemple el *Butlletí de l'Associació dels Alumnes Obrers* que va començar a caminar el setembre de 1923 i que – malgrat la dictadura que encetava– mai va deixar de publicar-se en català. La seva aposta cultural, però, no era pas la única. De la biblioteca de l'Ateneu o del cafè del Foment sorgien iniciatives culturals de tots colors: conferències, exposicions, presentacions de llibres, teatre, concerts ... Entre el Congrés d'Ateneus i l'Exposició d'Art del Penedès –o si voleu un traç més gruixut– entre la Mancomunitat de Catalunya i l'adveniment de la República, a Vilanova aparegueren revistes culturals com *Themis*, *Vila-Nova*, el *Butlletí dels Alumnos* o, més endavant, *Prisma*. El 1928 s'organitzà la Fira del Llibre i l'any següent l'esmentada III Exposició d'Art del Penedès. Potser per això, l'escultor banyerenc Josep Cañas va deixar escrit : “els anys vint Vilanova era com una ciutat del Renaixement !”.

El perquè de tot plegat ?. El país havia sortit d'un segle d'ara caic i ara ensopego. Ara, algunes coses estaven canviant. L'organització dels moviments obrers i la consolidació del catalanisme polític estaven teixint una nova estructura on el moviment associatiu i l'avidesa per la formació i el coneixement tindrien una influència remarcable. I com anaven de referents?.

Podien recollir el bo i millor de la vella Renaixença, del Modernisme i del Noucentisme. En voleu més?. A partir de 1914 l'obra cultural de la Mancomunitat de Catalunya pretengué ordenar i canalitzar la vocació constructiva d'aquells moviments. Mentre, a l'Europa d'entreguerres la República de Weimar a Alemanya fou l'origen d'un desplegament creatiu multidisciplinari sense precedents. El 1912 l'Ateneu fou l'amfitrió del II Congrés d'Ateneus i Associacions Culturals de Catalunya. En la tasca formativa de la classe obrera estigué acompanyat a partir de 1916 per l'Associació d'Alumnes Obrers de l'Escola Industrial. El sistema educatiu oficial no arribava a tothom, ni per recursos ni per voluntat. En aquest objectiu, una mena de pacte no escrit aglutinava complicitats i facilitava una obra en xarxa on convergien l'Ateneu, els *Alumnos*, el Foment, l'Orfeó Vilanoví i Palestra; però també l'Escola Industrial, l'Ajuntament, la Biblioteca-Museu Balaguer, el Centre Federal o la Pirelli. Una teranyina d'entitats, institucions i col·laboradors que sovint coincidien en diverses de les plataformes protagonistes d'aquell joc sinèrgic. Aquesta n'era una particularitat, però n'hi havien més. Era una obra cultural i educativa que rajava dels àmbits més progressistes representats pel republicanisme i el catalanisme. El fil conductor de tantes afinitats el tornem a trobar a les pàgines del butlletí dels Alumnes. Allà hi descobrim els continguts més diversos. Es parlava d'història de Vilanova, dels nostres artistes i escriptors, de l'excursionisme científic, de les innovacions tècniques aplicades a la indústria, d'art, literatura, teatre i música, de l'ensenyament tècnic, de la relativitat d'Einstein i d'altres avenços científics, o d'esports en general. Mai perderen el respecte ni el gust per l'ètica i l'estètica. En paral·lel, el butlletí presentava i ressenyava els molts actes de divulgació cultural que es desplegaven a la ciutat. I aquí és on se'ns revela en tota la seva plenitud aquesta cultura en xarxa. Ara organitzen els *Alumnos*, ara l'Ateneu, el Foment, l'Orfeó o la institució balagueriana ... ; ara sols, ara de dos en dos ... ; ara al local de l'un,

ara al local de l'altre ... Aquell dinamisme s'estirava o arronsava segon el moment, però persistiria prou sòlid –aquí i en altres indrets– per ser la base on descansaria l'obra cultural i educativa de la República. Un règim democràtic en el que els mestres i les mestres tindrien un protagonisme determinant. I amb això està tot dit. Qui foren els instigadors de tot plegat?. A risc d'oblidar alguns intèrprets importants, molts d'ells els trobarem a primera línia de l'acció política dels governs de la República. Antoni Escofet Pascual, Joan Ventosa, Francesc Suñé, Pere Fusté, Carlo Boselli, Antoni Escofet Mercé, Pere Mestres, Francesc Morgades, Frederic Serrano, Josep Grau, Josep Galceran, Antoni Castells, Oscar Forgas, Josep Serra, Gustau Galceran, Francesc Mestres o Amador Romaní, entre molts d'altres. Noms que posen en evidència l'autèntica transversalitat entre Ateneu, *Alumnos*, Foment, la publicació Estela, el Patronat de la Biblioteca-Museu Balaguer ...

Ara que la cultura –com altres sectors– és objecte d'acarnissament, he cregut oportú recordar que en altres èpoques –també convulses– una societat civil amb mitjans precaris però voluntat de ferro, tingué la capacitat d'organitzar-se amb el propòsit de fer arribar la cultura a les classes més populars. Deformant un antic eslògan de les presidencials nord-americanes podríem dir “És la cultura, estúpids !”. La cultura i l'educació és allò que ens fa veritablement lliures, i potser per això, fins i tot en els moments més difícils, la cultura sempre ha sabut trobar refugis adients.

Quan ara contemplem el vell dipòsit d'aigua que hi ha davant de l'actual Estadi dels Alumnes Obrers, potser caldrà imaginar-lo ple d'experiències, reptes i esforços per aconseguir una societat més digna. En això estaven ells, i en això continuem ...

Albert Tubau

(Article publicat al Diari de Vilanova el 3 d'agost de 2012)